

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

1836.	Мухтар А.З.	Тұрақты логистиканың болашағы: жасыл технологиялар мен инновациялар	7802
1837.	Өміржан Д.С.	Международный транспортный коридор «Север-Юг»: перспективы и вызовы	7807
1838.	Пулатов М.М., Пулатова М.Ж.	Способы усиления пропускной и провозной способности железнодорожного участка Ангрэн – Пап	7812
1839.	Смагулова А.Е.	Преимущества и вызовы применения технологии Блокчейн в логистике	7815
1840.	Серикова Д.Б.	Көлік-логистика саласындағы цифрлық экожүйелерді қалыптастыру және дамыту. (Қазақстандық логистикалық кәсіпорындар мысалында)	7820
1841.	Солод А.И.	Повышение безопасности движения на основе применения кольцевых пересечений	7826
1842.	Темирханұлы Т.	Повышение качества транспортного обслуживания пассажиров	7829
1843.	Тохиров О.З., Рустамжонов Б.Э.	Определение количества приемо-отправочных путей железнодорожной грузовой станции «К» в условиях увеличения объемов перевозок	7833
1844.	Шаймардан Д.Т.	Қойма логистикасындағы заманауи ақпараттық технологиялар	7836
1845.	Шүрекен Д.А., Алтаев Н.С.	Цифрлық трансформация жағдайында логистикалық процестерді оңтайландыру	7839

СОДЕРЖАНИЕ

СЕКЦИЯ 13 ОБРАЗОВАНИЕ

ПОДСЕКЦИЯ 13.1 ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ НА ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКАХ

1846.	Abdushukurova Zh. F., Aripbek S. B.	Is multilingualism making us more emotionally intelligent? A cognitive science perspective	7844
1847.	Akhan A., Berdibay D.	Six levels of thinking: applying bloom's taxonomy in education	7846
1848.	Akim A.	Digital tools in language learning:	7848

		advancing lexical-grammatical skills of secondary school students	
1849.	Ermekova R., Amzina K., Adambay Sh.	Methods of using icts in teaching english language in kazakhstan	7852
1850.	Baltabai S.K.	Top online platforms for improving listening skills in foreign language teaching	7856
1851.	Imangaliyeva M.	Analyzing the impact of open educational resources on academic achievement	7862
1852.	Kaldybay M.	Self - study in learning foreign language	7866
1853.	Konakbayeva A.B.	From conventional to multimodal reading: new approaches in teaching english	7869
1854.	Ryskulbek A. Kh., Kaliyeva A. A.	Modern innovations in teaching foreign languages	7873
1855.	Shander D.	The english language acquisition: Why are you still unable to speak it?	7878
1856.	Tangatar A.	The role of graphic organisers in teaching writing skills	7882
1857.	Yerbulatova Zh. M.	Modern innovations in teaching foreign languages	7886
1858.	Zhangabek A. O.	Digital storytelling in efl: enhancing writing and reading skills	7889
1859.	Абай Е. С.	Ағылшын тілі сабақтарында қолданылатын пікірталас әдісі туралы	7896
1860.	Акимбекова К.Ж.	Феномен фальшивой дружбы в рассказе оскара уайльда «преданный друг»	7898
1861.	Донбаева А. А.	Использование аутентичных текстовых материалов при обучении чтению в целях повышения мотивации к изучению иностранного языка	7903

1862.	Дүйсенғали Б. Ж., Ақылбаева Ж. Қ.	«Shadowing» (көлеңкелі қайталау) әдісінің білім беру құралы ретінде оқушылардың тыңдау және сөйлеу дағдыларын дамытуға әсері	7907
1863.	Жаңабай Д. А.	Оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамыту үшін көркем әдебиетті пайдалану	7910
1864.	Кайратова А. К.	Современные технологии в обучении иностранным языкам: инновации и перспективы	7912
1865.	Кульжин Қ. Н.	Повышение мотивации и учебной активности обучающихся через нейросетевые технологии в веб-приложениях	7915
1866.	Ма мырова Ф. Н.	Инновационные технологии в реализации когнитивно-лингвокультурологического подхода к обучению иностранным языкам в вузе	7919
1867.	Нәрібек Б. С.	Мектептегі ағылшын тілін оқыту үдерісіне мобильді құрылғыларды кіріктіру	7924

ПОДСЕКЦИЯ 13.2 КОНСОЛИДАЦИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ В ГЛОБАЛИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

1868.	Amirbekov M. M., Makhambetova Zh. T.	The problem of bullying among adolescents in the republic of kazakhstan	7926
1869.	Bektaу N.S.	Review on the effectiveness of digital teaching tools in the school education process	7929
1870.	Kaliyeva A. A., Ryskulbek A. Kh.	Enhancing students' motivation and engagement through inquiry-based learning	7931
1871.	Tazhibay A. M.	Influence of professional guidance for the effective career choice	7937
1872.	Аубакирова С. Т.	Тілдік білім – құндылық бағдар қалыптастырудың маңызды құралы	7942
1873.	Амангелди Д.	Балалардың даму қабілеттіліктеріне деген кеңістікті қалыптастырудағы	7947

		шахмат ойынының маңызы	
1874.	Әшір А. С.	Аз қамтылған отбасындағы балаларды мектеп ортасына әлеуметтендіру	7950
1875.	Әшір А. Т.	Ерекше білім беру қажеттіліктері бар бастауыш сынып оқушыларын психологиялық қолдау	7953
1876.	Байтуған Г.	Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу тілін дамытуда цифрлық технологияларды пайдалану	7956
1877.	Гайсин А. И.	Сущность понятия «эмоциональное неблагополучие студентов»	7959
1878.	Горбунова К. В.	О психологической природе ценностных представлений как регуляторов поведения личности	7962
1879.	Дарбаева Г. Қ.	Цифрлық дәуірде педагог-психологтардағы кәсіби Стресс мәселелері	7966
1880.	Даулетқызы А.	Режиссерлік ойын арқылы баланың байланыстырып сөйлеуін дамыту	7969
1881.	Джаппарова Л.А.	Университет жағдайында шетел студенттерін әлеуметтік-педагогикалық қолдауды ұйымдастыру	7973
1882.	Дихан А. Б.	Жаңа форматтағы педагогиканың даму үрдісі мен мәселелері	7976
1883.	Ерқасым Н. Т.	Аз қамтылған отбасы балаларын әлеуметтік бейімдеудің педагогикалық шарттары	7980
1884.	Ермекова С. А.	Метанавык целеполагания: возможности развития через систему профессиональной ориентации	7984
1885.	Жапекова М. Н.	Жасөспірім оқушылардың әлеуметтік ортадағы қарым-қатынасына эмоционалды интеллекттің ықпалы	7988
1886.	Жумабай Ә. К.	Жеткіншектердің бос уақытын ұйымдастыру мәселелері	7993
1887.	Жумабекова Ф.	Синдром самозванца среди зуммеров: влияние цифровых технологий и социально-культурных факторов	7998
1888.	Задаев О. Т.	Болашақ әлеуметтік педагогтердің басқарушылық құзыреттілігін қалыптастыру: теориялық және	8001

		практикалық аспектілер	
1889.	Исмаил Н.	Балалар үйіндегі жеткіншектерді еңбекке баулуды әлеуметтік-педагогикалық қолдаудың жүйесі	8003
1890.	Кабдуалиева А. Ж.	Корпоративная культура как инструмент повышения эффективности деятельности образовательной организации	8006
1891.	Кошенова М. М.	Ата-ана мен бала арасындағы қарым-қатынастың заманауи көрінісі	8011
1892.	Кудайбергенова А. Т.	Жасөспірімдердің оқу мотивациясын қалыптастыру мүмкіндіктері	8015
1893.	Кулдашева Н.У.	Студенттердің психологиялық денсаулығын зерттеу ерекшеліктері	8017
1894.	Кулдашева Н.У. Ырымбаева Н. А.	Болашақ педагогтардың цифрлық мәдениетін дамыту жолдары	8020
1895.	Кульмагамбетова Г. С.	Процесс ознакомления с предметным миром как инструмент развития словарного запаса у детей младшего дошкольного возраста	8023
1896.	Куршева А. В.	К проблеме влияния родительского стиля воспитания на развитие самооценки у детей	8028
1897.	Кусаинова Т. К.	Библиотерапия арқылы жеткіншектердің құндылық қатынастарын қалыптастырудың психологиялық-педагогикалық негіздері	8032
1898.	Қабдулуахит М. Б.	Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу дағдарымын бағалау	8035
1899.	Лукашкина А. Т.	О некоторых психологических проблемах детской одаренности	8039
1900.	Моминова Г. М.	Творческий потенциал школьников как фактор успешной академической социализации	8043
1901.	Мұратқызы А., Байтана Ә. Е.	Театр педагогикасы тарихының оқушылардың бос уақытын ұйымдастыруда қолданылуы	8046
1902.	Мұратова Д. Т.	Арт-терапия әдістерімен жасөспірімдердің өзіндік қарым-	8051

		қатынасын оңтайландыру	
1903.	Нуриева Д. Р.	Цифровая трансформация педагогики: роль информационных технологий в повышении квалификации преподавателей	8055
1904.	Сабыржан А. Б.	Эмиль реджио педагогикасы негізінде балалардың байланыстырып сөйлеуін қалыптастырудың мүмкіндіктері (ересек топ)	8059
1905.	Сарқыт Е. М.	Ж.Аймауытовтың қазақ тілін оқыту әдістемесі: жаңартылған білім беру мазмұны және әлемдік әдістемелік ұстанымдармен сабақтастық	8062
1906.	Соколова К. И.	Исследование трудностей обучения студентов с СДВГ	8065
1907.	Спандияр П. Ж.	Инновациялық мектептер жағдайында жеткіншектердің мамандық таңдау мотивациясын қалыптастыру	8069
1908.	Сұлтанова А. Н.	Жобалық оқыту әдісі оқушылардың мотивациясын арттыру құралы ретінде	8072
1909.	Тайгарина А. Э.	Психикалық дамуы тежелуі бар бастауыш сынып оқушыларының инклюзивті ортаға бейімделу ерекшеліктері	8076
1910.	Тұрлыбаева Ж. С.	Шетелдік оқушыларды қазақстанның білім беру жағдайына бейімдеудің ерекшеліктері	8079
1911.	Туранова А. А.	Бейімдік дене шынықтыру арқылы аутизм синдромы бар балаларды әлеуметтік ортаға бейімдеу	8082
1912.	Хайруллина Д. Е.	Мектептегі кәсіби бағдар беру жұмысы негізінде жасөспірімдердің саналы кәсіп таңдауын жетілдіру	8085
1913.	Чикова И. В.	О некоторых аспектах развития субъектности студента вуза: реалии и перспективы	8094
1914.	Шарапатова Р. Ж.	Бесінші сынып оқушыларын негізгі мектепке бейімдеу	8097

**ПОДСЕКЦИЯ 13.3 АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ
РАЗВИТИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА**

1915.	Аблаева Н. М., Волчихин А.А.	Проблемы физического развития в современном мире у подростков.	8101
1916.	Актаева А.Г., Мысан В.В.	Использование современных технологий (виртуальная реальность (vr) и цифровые тренажеры) в обучении и подготовке спортсменов и учащихся в возрасте 16-21 года.	8104
1917.	Алдабергенова Ж.Б.	Күш төзімділікті дамыту маңызы.	8106
1918.	Амантаева А.Б.	Биологические ритмы стрелков: влияние режима дня на точность.	8107
1919.	Асылханова Л.Д.	Құзыреттілік тәсілін қолдану арқылы 8 сынып оқушыларының ағылшын тіліндегі биология бойынша білім сапасын арттыру.	8112
1920.	Әшірбай Б.Қ.	Қазақстан республикасындағы есірткілікті үгіттеу: журналистикалық зерттеу.	8115
1921.	Әшірбай Б.Қ.	Қазақстандағы есірткіге тәуелділіктің қазіргі бейнесі және жастардың пікірі.	8118
1922.	Бусурман Д. Қ.	Оптимизация тренировочного процесса в беге на средние и длинные дистанции для школьников.	8124
1923.	Бейсекеева А.	Особенности подготовки дзюдоистов к соревнованиям различного уровня.....	8127
1924.	Бактыбай Н.К.	Жас боксшылардың дене қасиеттерін жетілдіру әдістері.	8128
1925.	Бақытжан Н.	Қазақтың ұлттық ойындары арқылы ойлау қабілеттері дамыту.	8133
1926.	Бойцова З.	Влияние психологической подготовки на результаты спортсменов в стендовой стрельбе.	8136
1927.	Болатов Б.Б.	Бокспен айналысатын 10-12жастағы балалардың физикалық қасиеттерін дамыту әдістемесі.	8138
1928.	Гончарук А.А.	Современные тенденции предмета физическая культура в общеобразовательной школе.	8140
1929.	Гуралевич Н.	Роль капитана в организации командной игры в волейболе.	8142
1930.	Даулет Д. Қ.	Психологическая подготовка дзюдоистов на соревнованиях.	8144
1931.	Дәуренбек А.	Дене шынықтырудың адамның ақыл-ой қызметіне әсері.	8146

1932.	Достов И. Б.	Бес асық қазақ халқының ойыны және оның қазіргі қоғамдағы маңызы туралы.	8150
1933.	Дауменов А.Б., Хамзин С.О.	История развития бокса как спортивной дисциплины.	8153
1934.	Елшибек Б.Ч., Ем Н.С.	Влияние занятий физической культурой на развитие когнитивных функций у детей младшего школьного возраста (7-10 лет).	8155
1935.	Ержанқызы А.	Волейбол арқылы 11-12 жас аралығындағы жасөспірімдердің физикалық қасиеттері мен дене дамуын арттыру.	8158
1936.	Есіркеп Қ. Ж.	Бастауыш сыныпта ойыны арқылы балалардың логикалық ойлауын дамыту.	8160
1937.	Еспембетова Г.	Дене шынықтыру құралдарын қолданудың педагогикалық технологиялары көмегімен жас еркін күрескерлердің дене қасиеттерін дамыту.	8164
1938.	Жемпеисова Ә.	Дене тәрбиесі барысында үйрету және дамыту негіздері.	8165
1939.	Жолдубаев А.А., Кожегалденов А.Г.	Роль бокса в физическом развитии подростков: влияние на здоровье, мотивацию и социальную адаптацию.	8169
1940.	Жулсаитова Г.Е.	Жаһандану жағдайында қазақтың ұлттық сәндік қолданбалы өнерінің рөлі.	8171
1941.	Закутняя С. Н.	Этические аспекты организации и проведения сурдлимпийских игр: взгляд тренеров и спортсменов.	8174
1942.	Иванова Д.	Влияние волейбола на физическое и психологическое развитие подростков.	8180
1943.	Изтаев Н.А.	Кибер алаяқтыққа қарсы тұрудағы құқықтық зерттеу: заманауи тенденциялар және әлемдік тәжірибелер.	8183
1944.	Иргетаева Т.М.	Жасөспірімдер волейболы: болашақ чемпиондарды тәрбиелеуді жетілдіру.	8187
1945.	Ильясов Ә. Е.	Жоо - дағы дене шынықтырудағы денсаулық сақтау технологиясы.	8190
1946.	Косенкова М.И.	Изменения в организме юношей и девушек в возрасте 18-23 года под влиянием силовых тренировок с отягощением.	8192
1947.	Какен А.Д.	14-15 жас аралығындағы баскетболшылардың жылдамдық-	8195

		күш қабілеттерін дамыту әдістемесі.	
1948.	Какимжан Н.	Дене тәрбиесінің жаңа технология арқылы баланы оқыта отырып, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру.	8197
1949.	Күнтуған Ж.М.	Қазақстандағы ауа ластануы мен басқа да экологиялық аспектілеріне қатысты жаңа мемлекеттік құжаттарын талдау.	8201
1950.	Құрманова Ж. Қ.	Гендерные особенности судейства в волейболе: сравнительный анализ эффективности мужчин и женщин в роли арбитров.	8204
1951.	Касымова М.А.	Влияние карате на показатели выносливости у спортсменов 15–17 лет.	8208
1952.	Косенкова М.И.	Изменения в организме юношей и девушек в возрасте 18-23 года под влиянием силовых тренировок с отягощением.	8211
1953.	Лазарь Д. Д., Сериков Т.Р.	Формирование командной работы, через спортивные игры.	8214
1954.	Мамырхан Н.	Баскетбол секциясында шұғылданатын 12-13 жас жасөспірімдердің дене дайындығы мен функционалдық жағдайын дамыту әдістемесі.	8216
1955.	Мухтарова А.	Дене шынықтыру физиологиялық және биохимиялық негіздері.	8218
1956.	Mukhanova К.В.	The impact of sports on society.	8222
1957.	Нүсіпақын А.	Болашақ дене шынықтыру мұғалімінің әдістемелік белсенділігін арттыру жолдары.	8224
1958.	Нугманова Г. М.	Ұлттық ойындардың оқушыларға үйрете отырып, бала бойындағы негізгі қасиеттерінің дамыту ерекшелігі.	8227
1959.	Оразғалиев А., Маратов Ч.	Футбол и образование: совмещение спорта и учёбы.	8232
1960.	Нурмагамбетова К. К.	Спортивная акробатика и олимпийское движение: барьеры и перспективы включения.	8234
1961.	Петренко Д.	Особенности тренировочного процесса спортсменов по академической гребле.	8236
1962.	Подсухина Е.Е.	Особенности психологической подготовки связующего игрока в профессиональном волейболе.	8238
1963.	Рахимова Ж.	Реабилитация травм в волейболе.	8243
1964.	Ракишев Ж.С.	Көшбасшылық – жастардың жеке тұлғалық дамуының негізі.	8245

1965.	Рахимова Ж.	Профилактика и реабилитация в волейболе.	8247
1966.	Серікбай А.	Дене шынықтыру жаттығуларының оқушылардың ағзасына тигізетін әсері.	8250
1967.	Серікова З.Қ.	Джиу-джитсуда (файтинг) техникалық-тактикалық іс-қимылдардың оқу процесін құру ерекшеліктері.	8254
1968.	Серикбаев Б.Т.	Дене шынықтыру мен спортты дамытудың өзекті мәселелері, үрдістері мен перспективалары.	8257
1969.	Сирлибаев М.К.	Білім берудегі гендерлік көзқарас мәселелері бойынша дене шынықтыру мұғалімдерінің құзыреттілігін дамыту.	8259
1970.	Сұлтанов Б.Е.	Влияние сотрудничества с тренером на карьеру и достижение спортсмена.	8264
1971.	Сұңғатолла М.	Профилактика травм у юных баскетболистов: анализ наиболее частных повреждений и методы их предотвращения.	8266
1972.	Темірғали Т.А., Басшибаев А.А.	Травмы в греко-римской борьбе: причины и профилактика.	8269
1973.	Тасқын А.	Студент жастардың дене тәрбиесімен үнемі айналысулары салауатты өмір салтын қалыптастыру негізі.	8271
1974.	Темиргалиева С.Е.	Современные вызовы и перспективы развития системы образования и воспитания в республике казахстан.	8275
1975.	Тлемисова К.К.	Психология победителя: что отличает чемпионов в волейболе.	8278
1976.	Toleukhanova A.A.	Factors contributing to the termination of athletic careers among sports major students.	8282
1977.	Төрегелді А.	Дайындықтың бастапқы кезеңінде 9-10 жас каратэшілерге спорттық қозғалыстарды үйретудің техникасы мен әдістемесі.	8284
1978.	Тюлюбаев Д.	Психологическая подготовка спортсменов в тхэквондо: методы повышения устойчивости к стрессу на соревнованиях.	8286
1979.	Тюлюбаев Д., Кагенов А.	Физическое развитие детей 4–5 классов с использованием цифровых технологий в подвижных играх.	8288
1980.	Тюлюбаев Д.Б., Кагенов А.Р.	Психологическая подготовка спортсменов в тхэквондо: методы	8289

		повышения устойчивости к стрессу на соревнованиях.	
1981.	Тлеуберген А.Ж., Айтореева М.А.	Дене шынықтыру мен спорттың тұлға дамуына ықпалы.	8292
1982.	Умирова Д. Р.	Развитие двигательных навыков у детей младшего дошкольного возраста с помощью физкультурных праздников.	8294
1983.	Ушенина Е.С.	Оздоровительные физические упражнения при внутренних факторах риска у учащихся 9 классов.	8296
1984.	Ушенина Е.С.	Методы оценки психологического состояния спортсменов по пауэрлифтингу и их эффективность.	8302
1985.	Фарит Ж.	Әйелдердің еркін күресіндегі психологиялық қолдау мен қамтамасыз ету ерекшеліктері туралы.	8306
1986.	Хватюк Д.	Травмы в пауэрлифтинге: причина и профилактика№	8308
1987.	Шилибаев Н.А.	Орта мектеп жасындағы оқушылардың техникалық дайындағының әдістемелік ерекшеліктері.	8311
1988.	Шилибаев Н.А.	Спорттық ұйымдардағы қаржылық менеджмент.	8313

5.Карсыбаева Р., Айтмагамбетова Р., Айтжанова Е. Развитие познавательной активности младших школьников через задания // Вестник КазНПУ им.Абая. – 2024. – Том 82. № 2. С. 381-392.

6.Шнипова А.Р. О творческом потенциале и его реализации//Мир науки, культуры, образования. – 2008. – № 3. – С. 108-109.

7.Беличева С. А., Белинская А.Б. Социально-педагогическая диагностика и сопровождение социализации несовершеннолетних: учебное пособие. 2-е изд. М.: Издательство Юрайт, – 2019. – 304 с.

8.Милехин А.В. Проблема социализации старших школьников в условиях современного образования//Психологическая наука и образование psyedu.ru. – 2011. – Том 3. № 3.

ӘОЖ 379.831

ТЕАТР ПЕДАГОГИКАСЫ ТАРИХЫНЫҢ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БОС УАҚЫТЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДА ҚОЛДАНЫЛУЫ

Мұратқызы Арман

Akhetova_05@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ 8D01103 «Педагогика және психология» білім беру
бағдарламасының 2 курс докторанты, Астана, Қазақстан

Байтана Әсел Ержанқызы

baitanaasel@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ 6B01721 «Шет тілі: екі шет тілі» білім беру бағдарламасының
3 курс студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – п.ғ.к., Сламбекова Т.С.

Білім беру жүйесінде жүргізілген реформалар мемлекеттің, әлеуметтік-экономикалық және жеке қажеттіліктер мен мүдделерінің орындалуын ескере отырып жүзеге асырылады. Соған орай, жаңа білім берудің стандарттары білім алушылардың қажетті білім, іскерлік, дағдыларды игерулерімен қатар көркемдік және шығармашылық қабілеттерін дамытуды көздейді. Сондықтан, бүгінде көркемдік және шығармашылық қабілеттердің қалыптасуы өзекті мәселе болып табылады. Көркемдік және шығармашылық қабілетті дамытудың бірден бір жолы театр педагогикасы арқылы қол жеткізуге болады.

Театр өнерінің синтетикалық сипаты білім алушыларды көркемдік-шығармашылық іс-әрекетке тәрбиелеудің тиімді және бірегей құралы болып табылады, соның нәтижесінде театр педагогикасы балалар мен жастарды көркемдік-шығармашылыққа тәрбиелеудің жалпы жүйесінде маңызды орын алады. Театр қойылымдарын дайындау, әдетте, жас актерлердің ғана емес, вокалистер, суретшілер, музыканттар, жарық дизайнерлері, ұйымдастырушылар мен білім алушылардың ұжымдық шығармашылық қызметіне айналды.

Театр педагогикасы әртүрлі санаттағы балаларды дамытуға, білім беруге және әлеуметтендіруге қатысты көптеген мәселелерді шешуге көбірек қолданылады. Көптеген халықаралық зерттеулер оқу процесінде театрландырылған қызметтің маңызын көрсетті,

1. Танымдық белсенділікті дамыту және білім беру мотивтерін арттыру, тарту;

2. Мета-кезең – көркемдік-эстетикалық, шығармашылық қабілет және академиялық тиімділіктің жалпы деңгейінің өсуі (рефлексивті, коммуникативті дағдыларды қалыптастыру, мәселелерді шешудің мәселелері);

3. Өнер мен шығармашылықты дамыту, сыни тұрғыдан ойлаудың қалыптасуы;

4. Әлеуметтену және тұлғааралық өзара әрекеттесуді нығайту (жанжалдарды шешудің тиімді және әлеуметтік қолайлы әдістерін қолдану, өз сезімдерін білдіру және инклюзивті өзара әрекеттесу тәжірибесіне ие болу үшін сұхбаттасушының сезімдерін түсіну). [1]

Шетелде мектеп практикасында театр мен сахналаудың әртүрлі формалары жүйелі түрде қолданылады. Бірқатар елдерде Австралия, Англия, Исландия, Канаданың кейбір

провинцияларында театр қызметі жалпы білім беру бағдарламасының негізгі бөлігіне енгізілген. Біздің елімізде театрды педагогикалық практикада қолдану шектеулі және жүйесіз, өйткені ол негізінен нақты мұғалімдердің бастамасымен қосымша (сыныптан тыс) білім беру жүйесінде жүзеге асырылады. Осы зерттеу аясында әр түрлі елдердің білім беру жүйесінде театр практикасын қолдану тарихын қадағалауға, сондай-ақ шетелдік және жергілікті дәстүрлер арасындағы негізгі айырмашылықтарды анықтауға тырыстық.

Театр арқылы оқу тәжірибесі ежелгі Грецияда дүниеге келді, онда олар халықты қалалық саясатқа ілесіп оқыту үшін драмалық өнер құралы ретінде қолдана бастады. IV ғасырдың аяғында театр ежелгі авторлардың пьесалары адамды адамгершілікке тәрбиелеу құралы ретінде, сондай-ақ ежелгі тілдерді зерттеудің тиімді құралы ретінде қарастырыла бастаған кезде қалыптасты. Осы тарихи кезеңде академиялық (мектеп) драматургиясы ұғымы пайда болды. Сонымен бірге театрлар сахналау арқылы есте сақтау мен ақыл-ойдың икемділігін тәрбиелеу, әдеби талғамды дамыту, күшті мінезді қалыптастыру, тектілік, адамгершілік, патриотизм және ізгілік сезімдерді тәрбиелеу үшін қолданылды. 1727 жылы Мюнхендегі неміс мектебі иезуит діни қызметкері және театр режиссері Фрэнсис Лейдің жұмысын жариялады, ол колледждерге арналған театрдың алғашқы практикалық нұсқаулығы болды. [2]

Мектеп театры тарихындағы жаңа бет VI ғасырдың аяғында американдық университеттерде театр үйірмелері мен командаларының пайда болуымен байланысты. Мұндай алғашқы университет Гарвард болды, онда студенттер француз тілін үйрену үшін Мольер, Расин және Корнелиустың классикалық француз пьесаларын қойды. [3]

X ғасырдан бастап Киелі кітаптан көріністерді ойнау тәжірибесі шіркеулер мен монастырларда кең таралған, олар көбінесе тыңдаушыларға түсініксіз латын әндерінің көрнекі түрде бейнелеп сипаттаған. [4]

XX ғасырда американдық колледждер мен университеттер экспрессивті оқыту түрлеріне қызығушылық танытып, драмалық өнер сабақтарын оқу бағдарламасына жүйелі түрде енгізді. Бұл студенттер театры болып саналды. Гарвард драма клубы XX ғасырдағы революциялық американдық драматургияның дамуына, атап айтқанда американдық классик Евгений о' Нилге әсер етті. Сонымен қатар, университеттің театр ұжымдарының бұрынғы мүшелері мен театр курстарының түлектері сабақтарда театр принциптерін белсенді қолдана бастады, ал Америка Құрама Штаттарындағы мектептерде әуесқой театрлар ашылды. [4]

1960-1970 жж білім беруде театр іс-әрекеті «көркем-шығармашылық жұмыс» деп аталатын бірегей педагогикалық технология ретінде айқын қолданылды. Содан бері драматизация арқылы оқу нәтижелерін жоспарлауға және бағалауға талпыныстар жасалды. Осы кезеңде әр түрлі санаттағы балалармен жұмыс жасауда театр іс-әрекетін қолданудың алғашқы практикалық нұсқаулары пайда болды. [5]

1966 жылға қарай Америка Құрама Штаттарындағы орта және орта мектептердің 90% үнемі театр қойылымдарын қойды, ал елдегі аккредиттелген әрбір төртінші колледж театр бағдарламаларын қолдап, пьесалар қойды. қойылым бойынша жұмыстар жүргізді. [5]

Ұлыбританияда мектеп театрының дамуы ерекше жолмен жүрді. 1965 жылы мұнда «Театр қозғалысы» пайда болды және оны драматизация арқылы шығармашылық пен өнерге деген қызығушылықты дамыту бойынша мектеп бағдарламаларын жүзеге асыратын кәсіби театр ұжымы басқарды. Театр режиссерлері мен актерлері пікірталастар мен әңгімелер ұйымдастырады, нәтижесінде эскиздер мен импровизациялар жасалады. Студенттер рөлдерді өздері жасады, сценарий жазуды және талқылауды үйренді. Осы жылдар ішінде театр педагогикасы Британдық білім беруде маңызды орынға ие болды. Бүгінде ағылшын мектептері білім алушылармен және жастар, соның ішінде форум театры немесе ойын театры форматында спектакльдер немесе интерактивті қойылымдарды ұсыну үшін арнайы театр компанияларын үнемі жалдап отырады. Мұндай жобалар, әдетте, өзекті әлеуметтік мәселелерді шешеді және білім алушылармен пікірталастар, импровизация және әңгімелеуге белсенді қатысуды талап етеді. Бұл білім алушылардың көркемдік және шығармашылық құзыреттіліктерін дамытуға мүмкіндік береді. [3]

Ресейдегі театр педагогикасын қолдану тарихы театр қызметін педагогикалық мақсатта пайдалану XVIII ғасырда патша Алексей Михайлович Романовтың кезінде басталды. Патша балалары үшін «Көңілді үй» құрылды, онда балалар театр қойылымдарына қатысады. Спектакльдердің режиссері Ресейдегі мектеп театрының негізін қалаушы болып саналатын Симеон Полоцкий болды (ол сахнаға да шығармалар жазды). Бірте-бірте Ресейдегі рухани мектептерде көбірек театрлар ашыла бастады. Олардың сахнасында білім беру, діни пьесалар қойылды, олардың кейіпкерлері аллегориялық ұғымдарға айналды. Театр іс-әрекетіне мұндай көзқарас ұзақ уақыт бойы мектеп театрларының репертуарын анықтады және театр іс-әрекетінің мақсаттарын өзгертуге бағытталған кез-келген әрекет түсініспеушілікті тудырды. 1779 жылы Тула облысында жаратылыстану ғылымдарынан сабақ берген ғалым және жазушы А.Т. Болотовтың күшімен Богородское интернатында балаларға арналған алғашқы «Әуесқой үй театры» ұйымдастырылды. Тиісті жұмыстардың болмауына байланысты А.Т.Болотов өзі үйде тұратын балалардың орындауында үлгілі пьесалар жазды. Театр педагогикасын ұйымдастырудың жеке тәжірибесі М.К.Тенишева, О.И.Галахова, В.Д.Поленов және т.б. жинақтады. Олардың пікірінше, театр белгілі бір дәрежеде кітаптардан гөрі маңызды, өйткені ол әдеби материалдарды оқуды қамтамасыз етеді және оның пікірінше әр түрлі жастағы адамдардың көркемдік және шығармашылық қабілеттерін барынша қалыптастыруға мүмкіндік береді. [2]

XX ғасырдың басында мектепте театр педагогикасын қолданудың мақсаттары мен міндеттерін түсінуге мүлдем жаңа көзқарас психологиялық-педагогикалық көзқарас туындады. Кеңес дәуірінің педагогтары А.С. Макаренко мен С.Б. Перский 1920-1930 жылдары мектеп театрына импровизация элементтерін әкелді; спектакльдерде олар сахнаны ғана емес, сонымен қатар бөлменің бүкіл кеңістігін қолдана бастады, көбінесе көрермендерді болып жатқан әрекеттерге тартты. [2] Мектеп театры жаңа функцияларға ие болады: ол өткен жылдардағы мәдени тәжірибеге назар аударуды, мәтіндерді қайталауды тоқтатып, жаңа мағыналарды дербе, бейнелермен тәжірибе жасады және ұжымдық шығармашылық негізінде шындықты сахналауға бет бұрды. Басқаша айтқанда, дидактикалық театр репродуктивті қызметтен өнімді театрға ауысты, қатысушыларға шығармашылық және өз ойын білдіру еркіндігін берді. Сондай-ақ, осы кезден бастап балалар ұжымдарындағы театр қызметі мен балалар театрының арасында қайшылық туындады, репертуарлар негізінен ертегілерден, ғылыми шығармалардан алынды.

Кейіннен ресейлік педагогикалық практикада білім беру процесін драматизациялауға байланысты келесі жаңа тенденциялар пайда болды [5]:

1. Театр педагогикасы дамушы білім беру ортасын құру құралы ретінде (Н.Е. Басина, Е.З.Крейзель, Н.Н. Санина, Н.П. Сулимова, О.А. Суслова, Е.Н.Танаева, Е.Е.Храмцова);
2. Режиссура және түбірлік педагогика (С.В. Клубков);
3. Педагогикалық режиссерлік жүйе (Е.В. Кожара);
4. Драмалық герменевтика (В.М.Букатов).

Театр педагогикасы аясында театр қызметі негізінен эксперимент түрінде жүзеге асырылады, онда білім алушылар көптеген дағдылар мен қабілеттерді, соның ішінде көркемдік және шығармашылық қабілеттерді.

Талдау көрсеткендей, шетелдік білім беру тәжірибесінде театр драмалық шығармаларды қайталаудан бастап нақты дағдыларды (көркемдік және шығармашылық) жетілдіруге, оқу процесін ұйымдастырудың дербес құралы деңгейіне дейін дамытудың күрделі тарихи жолынан өтті. Театр педагогикасы білім алушылардың білім алуы, дамуы, шығармашылық ойлауы және әлеуметтенуіне қарай түрлі мәселелерді шеше алды.

Мектеп театр педагогикасы-білім беру көркемдік-эстетикалық іс-әрекетінің бір түрі, динамикалық, жанды, өзін-өзі жетілдіретін жүйе. Қазіргі мектепке отандық мәдениет пен білім беру дәстүрі ретінде қайтарылған мектеп театр педагогикасы оқушылардың жеке адамгершілік-эстетикалық мәдениетін қалыптастыруға бағытталған біртұтас оқу процесін құруға ықпал ете алады.

Мектеп театрының мақсаттары мен принциптеріне қарай мектептердің театр дәстүрлері келесі бағыттарды көздейді:

- 1) Білім алушыларды адамгершілікке тәрбиелеу;
- 2) Олардың көркемдік қиялын қалыптастыру;
- 3) Шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Қазіргі уақытта білім беруді ізгілендіру процесінде театр педагогикасы мектепте театр үйірмелерін жаппай ашу және театр білімінің мамандандырылған курстарымен толықтыру, театр қайраткерлерін мектептегі жобалық жұмысқа тарту. Театр педагогикасы мұғалімнің сабақты ұйымдастыруға және оқушылардың іс-әрекетіне қатысты режиссерлік ұстанымын қалыптастыруда қолданылды.

2000 жылдарға қарай мектеп театр педагогикасы театр практикасына оқушыларды жаппай тарта бастады. Театр педагогикасы өзін-өзі сақтау және мәдениет пен шығармашылықты дамыту қажеттіліктерін қанағаттандыратын білім беру көркемдік-шығармашылық қызметінің нысаны ретінде қарастырылады. Театр педагогикасының бір бөлігі және оның принциптеріне сүйене отырып, мектеп театр педагогикасы театр өнері арқылы оқушының жеке басын тәрбиелеуге бағытталған. Бұл бағыттардың негізгі принциптері мұғалім мен білім алушылар арасындағы көркемдік-шығармашылық қызметті ұйымдастыру болып табылады, онда мұғалім білім алушының жеке тәжірибесіне, қызығушылықтары мен мүмкіндіктеріне сүйене отырып, кеңесші және көмекші рөлін атқарады. Осы бағыт аясында театр педагогикасынан келесі принциптер алынды [5]:

1. Физикалық белсенділік принципі (мектеп сыныбының бүкіл кеңістігін пайдалану, сабақта белсенді қозғалыс, өзара әрекеттесу, жест-ишара, жаттығу);

2. Көріністерді өзгерту принципі;

3. Көркемдік қызмет түрлерін синтездеу принципі (мысалы, оқу материалын дауыстап айтудың орнына ән айта салу);

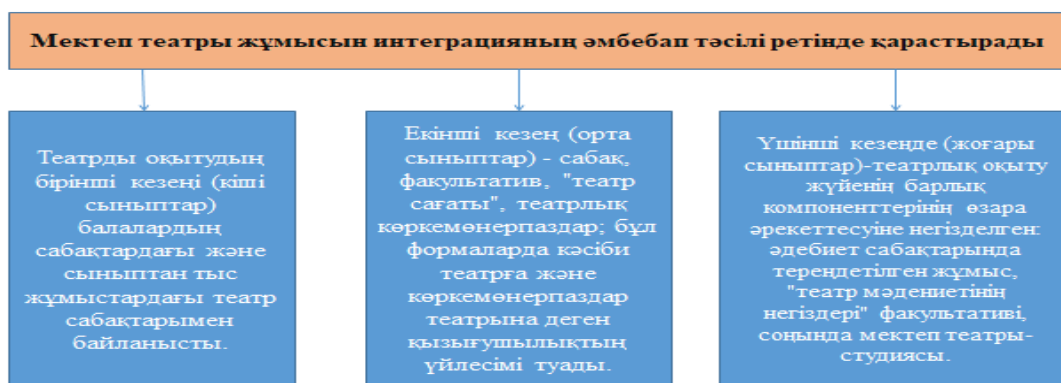
4. Іс-әрекет сипаты, құрылымын өзгерту принципі (іс-әрекет қарқынын өзгерту);

5. Топтық жұмыс принципі (топта 3-тен 6 адамға дейін).

Оқытудың бұл әдісімен балалар бастамашылдық пен тәуелсіздік танытуға, белсенділік үшін жауапкершілікті өз мойнына алуға, білім беру процесіне белсене қатысуға және шығармашылық қабілеттерін дамытуға бейім болады. Бүгінгі таңда әртүрлі ойын технологиялары мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде және бастауыш сыныптарда көркемдік-шығармашылық қабілетті дамытуда белсенді қолданылады, сондай-ақ мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытуда осы технологияларды қолдану тәжірибесі бар. Осы сала өкілдерінің пікірінше, театр педагогикасы білім алушыларды өзара әрекеттесудің және тәжірибе жинаудың әртүрлі формаларына тартуды көздейді.

Осылайша, театр педагогикасы драматизация арқылы оқыту технологиясына айналды. Алайда, бүгінде мектептерде театрды қолдану өте кең көлемде қолданылатынын және қосымша (сыныптан тыс) білім беру жүйесінде жүзеге асырылатындығын атап өткен жөн. Көбінесе нақты мектеп практикасындағы театр педагогикасында балаларды репродуктивті қатысушыларға, мұғалімнің идеялары мен әдеби тілектерін бақылаушыларға айналдырады.

Жергілікті дәстүрде «театр», «театр технологиясы», «театрландыру» терминдері білім берудегі театр педагогикасын сипаттау үшін қолданылады. Бір-бірінің орнына қолданылатын оқытудың «драма» және «сахналау» ұғымдары сирек кездеседі. Ағылшын тілінде «театр» ұғымы әдетте көрермендерге көрсетілетін түпкілікті өнімді (оқыту, қорытынды жасай білу, тәуелсіз, шығармашылық ойлау) білдіреді.

Сурет 1. Мектеп театры ұжымының даму кезеңдері

Қазіргі уақытта театр білімінің бағыттары айтарлықтай аз. Оларға мыналар жатады:

1. Балалар мен жасөспірімдердің мүдделері мен қажеттіліктеріне бағытталған кәсіби театр, онда бала ересектердің (оның ішінде тәрбиешінің) әсер ету объектісі болып табылады, ол делдал рөлін ойнайды. Ол өнердегі балалардың нұсқаушысы. Бұл санатқа «Жас көрермен театрлары», «Балалар қуыршақ театры», «Музыкалық театр» және т.б. кіреді.

2. Балалар театр іс-әрекеті (оның ішінде білім беру мақсатында), онда бала театр іс-әрекеті субъектісіне айналады (әуесқойлық қойылым, сыныптан тыс жұмыс, импровизация).

3. Балалар (және жасөспірімдер) театры - бұл кішкентай актерлер ойнайтын театр жанры, сонымен қатар театрландырудың тәуелсіз саласы.

Жалпы, жергілікті педагогикалық дәстүрлерде театр бірінші кезекте білім алушыларды мәдени мұрамен таныстыру құралы, сондай-ақ білім беру құралы ретінде қарастырылады. Осыған байланысты мектеп тәжірибесінде мектеп бағдарламасының шығармаларынан, сондай-ақ патриоттық тақырыптағы пьесаларды жиі кездестіре аламыз. Оның соңғы өніміне - аудитория алдында сөйлеуге баса назар аударылады. Соңғы өнім болып табылмайтын сахналау элементтері кейде шет тілі сабақтарында қолданылады, бірақ мұнда да олар эксперимент құралы ретінде емес, белгілі бір тілдік дағдыларды жаттықтыру құралы ретінде қолданылады. Бұл тәсілмен театр педагогикасы оның қосымша (сыныптан тыс) білім беру жүйесіне енуімен ерекшеленеді.

Сонымен, театр педагогикасы - бұл импровизациялық практика, рөлдік ойындар, театр-ойын қызметі. Бұл жағдайда соңғы өнім емес, процесс маңызды — презентация, спектакль, театрландырылған миниатюра. Балалардың жиналып, ойнауы маңызды. Спектакль төңірегінде жұмыс істеу, театрға барумен талқылау, музыкалық қойылым да театр педагогикасының құралы болады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Рубцова О.В., Сидоров А.В. “Личный театр” как средство социальной интеграции: зарубежный и отечественный опыт // Культурно-историческая психология, 2017. Том 13. - № 1. С. 68-80.

2. Хобгуд Б.М. Краткая история образовательного театра // Педагогический театр, 1990. Т. 2. - № 1. С. 13-16.

3. Григорьева О.А. Школьная театральная педагогика. (Учебное пособие для вузов). Специальная литература. С.-П.: Планета музыки, 2015. - 256 с.

4. Использование опыта театральной педагогики в формировании педагогической деятельности. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6568943>

5. Климова Т. А., Косинец Е. И., Никитина А.Б. Театральная педагогика в современной школе / Т.А. Климова, Е.И. Косинец, А.Б. Никитина // Искусство. Всё для учителя! – 2012. – №8. – С. 2-6.